

Marktonderzoek interventies met paarden in Nederland

Vanuit persoonlijke interesse en nieuwsgierigheid hebben wij, Carla Rutgers en Wilma Dek, een marktonderzoek gedaan naar coaching en therapie met paarden in Nederland. Wij vroegen ons af, of wij op dit terrein zouden willen/kunnen werken, en zo ja, op welke wijze wij meerwaarde zouden kunnen toevoegen. Na het lezen van inleidende literatuur hebben we gekozen voor het opstellen van een vragenlijst, en hebben 22 aanbieders van deze diensten gevraagd (gevonden via Google) of we een semi-gestructureerd interview mochten afnemen. Ook hebben we via een aantal Linked-In themagroepen een oproep geplaatst of mensen de vragenlijst wilden invullen. We hebben 17 persoonlijke interviews afgenomen en er zijn 6 vragenlijsten ingevuld, totaal dus 22 respondenten. Eén persoon bleek niet meer werkzaam op dit terrein en van 5 personen kregen wij, ook na herhaald verzoek, geen reactie. Globaal onderzoek (via Google) leert ons dat er ongeveer 270 personen/bedrijven met een website actief zijn in Nederland op dit terrein. Onze steekproef is dus 8% van de populatie, echter niet random geselecteerd.

Begrippen

Al snel kwamen wij tot de conclusie dat de begrippen coaching en therapie niet het hele veld beschrijven. Wij kwamen twaalf veel gebruikte benamingen tegen. Om deze onder één noemer te kunnen brengen, hebben we gekozen voor het begrip "interventies met paarden".

Het inzetten van paarden bij mensen met een lichamelijke of geestelijke beperking (zoals de Federatie Paardrijden Gehandicapten aanbiedt) hebben wij buiten ons onderzoek gelaten.

Onder interventies verstaan wij:

- equithérapie (is een verzamelbegrip die de volgende 5 begrippen hierna omvat)
- hippotherapie
- revalidatie
- (ortho)pedagogisch voltigeren en paardrijden
- psychotherapie

- healing
- coaching
- counseling
- persoonlijke en team ontwikkeling
- leiderschapontwikkeling
- (ervaringsgericht) leren
- spiegelen
- begeleiding

Uit het bovenstaande blijkt dat er veel verschillende begrippen worden gebruikt voor het inzetten van paarden bij kinderen/volwassenen met fysieke of psychische probleem of mensen die aan hun persoonlijke ontwikkeling willen werken. Definities van deze begrippen zijn soms te vinden op websites van de aanbieders, maar vaak ook niet.

Globaal is er wel een onderverdeling te maken tussen:

- therapie (hippotherapie, orthopedagogisch rijden, revalidatie, psychotherapie, healing)
- coaching (coaching, counseling)
- ervaringsgericht leren (spiegelen, persoonlijke en teamontwikkeling, leiderschap-ontwikkeling, begeleiding).

Achtergrond en opleidingen

We hebben gevraagd naar de oorspronkelijke opleiding/achtergrond van de aanbieders en naar aanvullende opleidingen die relevant zijn voor het inzetten van interventies met paarden. Opleidingen zoals Freestyle, Natural Horsemanship, Centered Riding en instructie opleidingen hebben wij hierbij buiten beschouwing gelaten.

Achtergrond aanbieder:

Econoom	2
(Ortho)pedagoog	4
Onderwijs	4
Psycholoog	4
Maatschappelijk werk	1
Communicatie/marketing:	2
Lichamelijke opvoeding	1
Thuis-, gezinszorg	2
Landbouwuniversiteit	1
Ergotherapeut	1
Totaal	22

De achtergrond is divers, al is ruim een derde psycholoog of orthopedagoog. Deze verdeling is niet representatief voor de gehele doelgroep omdat wij ook specifiek op zoek zijn geweest naar personen met deze achtergrond.

Gevolgde aanvullende opleidingen interventies paarden:

Geen	7
Equine Assisted Therapeut EAT (BE)	2
Equitherapeut Hippocampus (NL)	6
Systemische paardencoaching Bureau Wind (NL), wordt ook in België gegeven	2
Equicoach (BE), wordt ook in Nederland gegeven	1
Equine Assisted Growing and Learning Organisation EAGALA (VS of BE)	2
Horsedreams (DE)	1
EPONA (VS)	1
Totaal	22

Er is ook een breed scala aan aanvullende opleidingen die aanbieders gevolgd hebben. Opvallend is dat een derde geen aanvullende opleiding heeft gevolgd.

De equitherapeuten werken met elkaar samen, doen aan kennisuitwisseling en intervisie, er bestaat er een beroepsvereniging en de Stichting Helpen met Paarden (Hippocampus), al is niet iedere equitherapeut daar lid van. Bureau Wind is actief in het contact houden met oud-leerlingen en biedt ook verdiepingsleergangen aan. Horsedreams heeft een groot aantal partners in heel Europa en bieden bijeenkomsten aan deze groep. Een aantal personen is aangesloten bij de Stichting AAIZO (Animal Assisted Interventions in Zorg en Onderwijs) die sinds 2009 bestaat. Deze stichting heeft als doel de interventies met dieren in zorg en onderwijs op een hoger plan te brengen. Een persoon heeft de Stichting Paard en Therapie opgericht om haar cliënten en de Equine assisted therapie in het algemeen financieel te steunen. Tussen de verschillende opleidingen lijkt er verder weinig contact te zijn.

Globale bedrijfsgegevens

Het bedrijf dat het langst bestaat is gestart in 1993, het jongste bedrijf is sinds 2010 actief.

Het aantal personen dat werkzaam is binnen een bedrijf varieert van 1 tot 5 met een uitschieter tot 12 personen (parttime). Er zijn negen eenmansbedrijven. Veel bedrijven die orthopedagogisch rijden aanbieden werken met stagiaires en vrijwilligers. Vier bedrijven die coaching/ervaringsgericht leren aanbieden hebben samenwerking met andere eenmansbedrijven en één bedrijf is ontstaan uit de samenwerking van vier eenmansbedrijven.

Het aantal paarden per bedrijf varieert van 2 tot 20. Er zijn vier bedrijven die niet met eigen paarden werken, maar bij een manege of pensionstal op locatie werken. De overige bedrijven werken met eigen paarden op eigen locatie of gehuurde locaties, soms door het hele land.

Bij ongeveer de helft van de bedrijven werkt de eigenaar fulltime in het eigen bedrijf (veelal orthopedagogisch paardrijden of bedrijven die opleidingen verzorgen). De overigen hebben naast het bedrijf een baan in loondienst of werken als zzp'er een deel van hun tijd voor andere organisaties.

Klanten

Op de bedrijven waar orthopedagogisch paardrijden wordt aangeboden, komen er wekelijks ongeveer 4-25 klanten voor één tot drie uur, deze bedrijven zijn meestal 5 tot 6 dagen per week open. De meeste trajecten beslaan 4-14 wekelijkse sessies, met een uitschieter tot twee jaar begeleiding. Veel van deze bedrijven hebben een wachtlijst. Degenen die psychotherapie met paarden aanbieden hebben 8-16 patiënten per maand. De bedrijven die zich richten op coaching en ervaringsgericht leren hebben een wisselend aantal klanten per maand, 16 tot 60. De doelgroep waar de aanbieders zich op richten zijn hieronder aangegeven:

Bedrijven, leidinggevenden, teams	6
Privé-persoon	1
Kinderen met ontwikkelstoornis (bijv. autisme, ADHD) en/of gedragsproblemen	9
Eerstelijns en tweedelijns patiënten	3
Combinatie	3

Theoretische basis:

We hebben alle bedrijven gevraagd welke theoretische basis zij gebruiken bij hun werk. Hieronder volgt een opsomming:

Cognitieve gedragstherapie, Gordon-therapie, Client-Centered, Systemisch werken, Familieopstellingen, Psychomotore therapie, Contextuele therapie, Schema therapie, Post-Reality Integration, Roos van Leary, Pessó therapie, Hippofocale psychotherapie, Gestalt, Neuro-Linguïstisch Programmeren (NLP), Rationeel Emotieve Therapie (RET), Mindfulness, The Work, Monty Roberts, Pat Pirelli, Gouden driehoek, Triade/driehoek hulpverlener-paard-klant, Belbin teamrollen, Johari window, Enneagram, (ecologische) pedagogiek, Oplossingsgericht werken, Positief werken, Kortdurende Oplossingsgerichte Therapie (KOT).

Er lijkt geen overeenstemming te bestaan over één theorie waar vanuit gewerkt wordt. Veel genoemde theorie is ook een therapie, middel of methode.

Werkwijze:

gevraagd naar welke werkwijze er gehanteerd wordt met het paard, kan de volgende verdeling gemaakt worden:

Alleen werk op de grond	10
Werk op de grond en rijden	1
Werk op de grond&voltigeren&rijden	10
Mennen& werk op de grond	1

Ook de werkwijze verschilt tussen bedrijven. Sommigen zijn er van overtuigd dat het voltigeren en rijden op het paard noodzakelijk zijn voor een goed resultaat (vooral bij therapie). De bedrijven die kiezen voor alleen werk op de grond (vooral coaching en ervaringsgericht leren) doen dat veelal uit veiligheids- en verzekeringsoverwegingen.

Welzijn en karakter van de paarden

Er is eensgezindheid over de manier waarop paarden gehouden dienen te worden (veel weidegang, vrije uitloop en in de kudde) en hoe hun welzijn gegarandeerd kan worden (maximaal aantal uren therapie, veel afwisseling, stabiele paarden gebruiken). Eén bedrijf heeft de karakters van zijn paarden laten typeren (Laarakker) zodat zij rekening kunnen houden welk paard zij inzetten bij welke cliënt. De betrouwbaarheid van het paard wordt belangrijk gevonden. Opvallend is dat op veel bedrijven met relatief oudere paarden gewerkt wordt (ouder dan 12). Er is geen algemene voorkeur voor een bepaald ras paarden (soms wel bij het individu). Bij therapie voor kinderen wordt veel gewerkt met Fjorden en Haflingers maar vele rassen komen voor.

Doelen, evaluatie en effectonderzoek:

Bijna alle bedrijven stellen van te voren een doel vast samen met de klant/cliënt en evalueren dat (soms alleen mondeling). Drie bedrijven werken met een gevalideerde klachtenlijst of een Likert-score schaal (veel gebruikt in psychologisch onderzoek). Vijf bedrijven willen effectonderzoek laten doen, zijn ermee bezig of hebben het laten doen.

Er zijn twee beschrijvende/exploratieve onderzoeken gedaan. Voor de Hippofocale Psychotherapie is op dit moment een promotieonderzoek gaande, waarbij een controlegroep met reguliere therapie vergeleken wordt met een groep die Hippofocale therapie krijgt.

Tarieven en budget

Niet alle bedrijven wilden deze informatie verstrekken. Er is één bedrijf dat nog geen geld rekent voor zijn diensten omdat het nog in de opstartfase is. Voor de groep die therapeutisch paardrijden aanbiedt is een uurtarief van 36 tot 90 euro per uur gangbaar. In een groep (variërend van 4-12 kinderen) is het uurtarief meestal de helft lager. De bedrijven die zich richten op coaching en ervaringsgericht leren rekenen tussen de 75 en 150 euro per uur. Een workshop van een dag met 6-12 personen kost tussen de 1000 en 1500 euro (dit laatste bedrag is dan inclusief de huur van een locatie). Voor introductie workshops wordt per persoon per dag 80-125 euro gevraagd.

Er zijn een aantal budgetten waaruit de kosten voor interventies met paarden betaald kunnen worden: PGB (Persoons Gebonden Budget) *echter per 1 januari 2011 is therapie met paarden uit het PGB gehaald!*, bedrijfsfinanciering, privéfinanciering (soms gesteund door fondsen of stichtingen), zorgverzekeraars (BIG geregistreerde beroepen zoals psycholoog en (ortho)pedagoog) en zorg in natura AWBZ (voor zorgboerderijen).

Visie op het veld

Vijf personen gaven aan meer behoefte te hebben aan samenwerking dan er nu is. Daaronder valt bijvoorbeeld intervisie (ongeveer de helft heeft dit), elkaar inschakelen bij grote opdrachten en het delen van kennis. Nu wordt er teveel gekeken naar elkaar als concurrenten en heeft ieder zijn eigen "school" van werken waarbuiten niet gekeken wordt.

Zes personen gaven aan twijfels te hebben aan de kwaliteit en de veiligheid van wat aangeboden wordt bij veel bedrijven en een aantal kwalificeert het grote aantal aanbieders als "wildgroei". Het ontbreken van goede kennis over paarden fysiologie en psychologie bij de aanbieder kan tot gevaarlijke situaties voor de klant leiden. Twee psychologen geven aan dat veel mensen graag hulp willen verlenen, maar zonder goede opleiding tot hulpverlener kan onprofessioneel handelen schade toebrengen aan klanten. Enkele mensen zijn voorstander van het ontwikkelen van een keurmerk, anderen hebben daar vraagtekens bij omdat het suggereert dat er één beste manier van werken is. Twee personen gaven aan dat er behoefte is aan (nog) een goede opleiding in Nederland die niet te duur is en waar men assistent-therapeut of assistent-coach kan worden.

Twee mensen noemen het verdwijnen van het PGB als financieringsmogelijkheid een groot probleem voor de toekomst. Een aantal personen gaf aan dat meer transparantie (wie zijn de aanbieders, waar zitten ze, wat doen ze, wat is hun achtergrond en relevante opleiding) wenselijk zou zijn zowel voor de aanbieders als voor de klanten. Eén van de ondervraagden is bezig met een exploratief onderzoek naar het veld in opdracht van de Stichting AAIZO. Een persoon zou een overzicht van geschikte locaties om dit werk te kunnen doen en kennis over klantenwerving nuttig vinden. Een persoon gaf aan dat meer effectonderzoek nodig is en dat er behoefte is aan een goed Nederlands handboek over psychotherapie/interventies met paarden.

Conclusies

Het veld van "interventies met paarden" is zeer divers. Het bestaat uit meestal eenmansbedrijven van personen met veel verschillende achtergronden en aanvullende opleidingen. De begrippen die gebruikt worden voor wat men aanbiedt zijn divers en vaak niet gedefinieerd. Er is geen manier waarop de klant kan vaststellen of hij met een kwalitatief goede aanbieder te maken heeft.

Er is geen gedeelde theorie waaruit gewerkt wordt en de methoden en werkwijzen zijn ook divers. De doelgroep waarmee gewerkt wordt is breed (patiënten, kinderen met ontwikkelstoornis, managers, teams, privépersonen). Er wordt wel met doelen en evaluaties gewerkt maar er wordt weinig echt goed opgezet effectonderzoek gedaan. De helft van de ondervraagde personen, vooral aanbieders van therapeutisch paardrijden, kan leven van de opbrengsten van hun bedrijf. Echter het PGB is bij hen vaak een basis-financiering en deze is nu afgeschaft. Er is wel veel vraag naar therapie met paarden voor kinderen gezien de wachtlijsten.

Op de markt voor coachen en ervaringsgericht leren met paarden kan 30% van de bedrijven hiervan bestaan. Het merendeel geeft zelf trainingen (train-the-trainer) waarmee zij extra inkomsten verwerven. De markt lijkt wat overspoeld door het grote aantal bedrijven wat er nu is (270). Er is behoefte aan meer samenwerking, een goede basisopleiding, meer onderzoek en transparantie in het veld. Er zijn drie stichtingen met doelstellingen in deze richting maar zij lijken hun doel (nog) niet bereikt te hebben. Wij hopen iets van transparantie te hebben gegeven met ons marktonderzoek! Er kan echter op geen enkele wijze recht ontleend worden aan ons onderzoek, omdat dit niet op wetenschappelijke basis is opgezet. Wij gaan ons de komende tijd beraden wat dit betekent voor ons en op welke wijze wij ons op dit terrein willen gaan inzetten.

Carla Rutgers
Bioloog, coach en student psychologie

Wilma Dek
Sociaal psycholoog en antropoloog